

Langt ude i bjergene ligger en lille by – og derfra kommer alle musikerne.

En dansende Giorgos Xylouris, den kretensiske luts spiller, og den australske trommeslager Jim White. Foto: Anna White

Kreta er geografisk set udkants-Grækenland, men den store ø er på forkant, når det gælder musik. De mest fremtrædende musikere kommer ikke fra Heraklion eller Chania men fra den lille by Anógia.

Tekst: Jakob Lambertsen

Først lyden af hav og en snurrende vind. En langsom cello vinder frem. Og snart en dyb kvinderøst. Nogle intuitivt frembragte bankelyde. Vi løftes fra havet op mod høje, svært tilgængelige bjerge.

Musikken findes ikke på plade, men har i et par måneder været ude på YouTube. Nummeret hedder *Thalas-saki*, sangerinden hedder Niki Xylouri og cellisten Isodoros Papadakis. De er fra Kreta.

Ikke mange i verden lytter til nutidig græsk musik. Der er en sproglig barriere, og musikken synes at leve sit eget liv inden for landets grænser, når der ses bort fra de store grupperinger af emigrerede grækere – ikke mindst i Australien.

De senere år har kretensisk musik bevæget sig mere livligt og hurtigt end græsk musik i almindelighed. Men der er ingen entydig retning eller stil i bevægelsen.

Mindst tre retninger

Niki Xylouri går i en eksperimenterende retning. Der er avantgarde, en smule jazz og en del kretensisk folkemusik i hendes frembringelser.

Brødrene Nikos og Giorgos Stratakis går i en anden retning. De gør det mest på gammeldags facon – det vil sige traditionelle sange sunget med de stemmer, de nu har, og spillet på instrumenter af træ, skind og metal. De har en kraft, en energi, et overskud, en musikalitet og en forskellighed, der skaber en dynamik uden lige. Tjek deres koncerter – det er på YouTube, det foregår, medmindre man er så heldig at støde ind i dem i Heraklion, Chania eller Athen. De er flittige optrædende.

En tredje retning, der hænger lidt løst i forhold til det kretensiske musikmiljø, står Giorgos Xylouris for. Han er australsk gift og har gennem 20 år boet delvist i Melbourne. Han er den syngende og melodiske halvdel af duoen Xylouris White. Den anden halvdel er trommeslageren Jim White, som har spillet i flere australske punkbands. I begyndelsen – for fem år siden – spillede de en sær og kantet fusion, mest instrumentalt, men Giorgos Xylouris synger i dag på en del af numrene. På græsk. Og det er ikke ligefrem skønsang.

Den vilde patriark

En fortælling om kretensisk musik ville være ufuldstændig uden at berette lidt om Xylouris-familien.

Kretas store stjerne og banebryder har i mange år været Psarantonis, i dag 75 år. Inspiratør og patriark. Dyb røst og en heftig sceneoptræden. Der er vildskab og spontanitet i hans sang og lyrespil. Hans vej til succes har ikke været let.

Han hedder i virkeligheden Antonis Xylouris og er lillebror til Nikos, som i 1970'erne var et stort navn overalt i Grækenland og medvirkede i mange projekter, inden han i 1980 døde af kræft, 43 år gammel. Nikos Xylouris var udadventt og farvestrålende, og hans musik var en blanding af folkløse og pop. I sammen-

ligning er Psarantonis mærkelig, mørk og egensindig. Han er kun langsomt kommet ud af sin brors skygge.

Isodoros Papadakis, som arbejder sammen med Psarantonis' yngste datter fortæller:

—Hvad Psarantonis gjorde for flere årtier siden, var at kombinere traditionen med eksperimentet på en måde, der ikke var hørt før – simpelt og ligetil uden at analysere eller spekulere. Mange traditionelle kretensiske musikere brød sig selvfølgelig ikke om det, men nu har han fået den respekt, han fortjener.

Tre af Psarantonis' børn er musikere. Giorgos Xylouris spiller primært lut, Lambis Xylouris spiller blandt andet lut, lyre og oud, Niki Xylouri holder sig til slagtpøj. Alle tre – i dag 52, 48 og 39 år gamle – synger.

Især har sønnerne måttet kæmpe for at komme ud af faderens skygge (ja, endnu en skygge). De har ligget under for en lignende problematik som Annisettes døtre i Danmark: Hvordan kommer man videre, når man altid bliver sammenlignet med én, som er født med en uforlignelig urkraft og energi?

En erfaren solodebutant

Niki Xylouri har som kvinde og perkussionist nok haft det lettere end brødrene. Hun er den af de søskende, som har spillet længst og mest i sin fars skiftende ensembler. Formentlig når hun at fylde 40, inden hun udgiver musik i eget navn. Desto mere erfaring, ro og ægthed kan hun lægge i den vemod og indimellem smerte, som hun udtrykker.

Isodoros Papadakis siger om sin samarbejdspartner:

—Niki er så enkel og naturlig. Hendes kunstneriske energi kommer indefra og flyder ud af hende uden de formelle forhindringer, der kan spores hos musikere, som ligesom jeg har studeret og uddannet sig!

Indtil videre har Xylouri-Papadakis-eksperimentet titlen LOOP PROJECT. Nikis stemme og instrumenter bliver blandet med støj og effekter ved hjælp af to *loopers*, der lader lydene køre i sløjfe lag på lag, forklarer Isodoros Papadakis.

—For eksempel er havets bølger, som du hører i *Thalassaki*, Nikis ånde-dræt. Så spiller jeg cello oveni, den bliver sendt ud gennem en *looper*, og på toppen

Øverst: Niki Xylouri og Isodoros Papadakis. Hun betjener normalt slagtpøj som bentir og stamna, han cello. I deres Loop Project tager de mere moderne midler i brug. Foto: Magdalena Prokopowicz. Over midten: Psarantonis med bjælde på buen. Under midten: Giorgos Xylouris & Nikos Stratakis. Foto: John Sirogiannopoulos. Nederst: Niki Xylouri spiller på rammetrommen bentir. Foto: Giannis Anthoulis

kommer en klarinet, mens Niki synger. Vi insisterer på bare at være os to, fordi kommunikationen mellem os og udtryksfuldheden føles stærkere, end hvis vi var flere.

Ned fra de højeste bjerge

Xylouris-familien kommer fra den lille by Anógia, der ligger omtrent 800 meter over havet, midt inde på øen på vej op mod bjergmassivet Psiloritis, hvis højeste tinde er 2.456 meter over havet. En stolt by med tradition for modstandskamp. Både tyrkerne, tyskerne og junta-tyrannerne fra Athen har haft det svært her. Ikke tilfældigt, at Nikos Xylouris' fortolkning af den gamle kretensiske hymne *Pote tha kai Xasteria* var vigtig i kampen mod militærjuntaen.

Mange andre fremragende musikere kommer også fra Anógia. Heriblandt Nikos og Giorgos Stratakis.

På en eller anden måde finder musikerne ud af at stige ned fra deres bjerge. De fleste oplever at bo i øens største by, havnebyen Heraklion, dér optræder de, og dér indspiller de deres plader og deres forbløffende flotte videoer. De kender hinanden hjemmefra. Har en fælles forståelse.

Den forståelse kommer til udtryk i en indspilning af nummeret *Mantarini*, et af Nikos Stratakis' glansnumre, et højdepunkt ved hans og broderen Giorgos' koncerter. De har ikke selv indspillet det på plade. Men han medvirker på en tre år gammel version, hvor han, opkomlingen på knap 40 år, sidder ydmygt og spiller på sin lut, mens den gale gamling, Psarantonis, synger, og der kører mærkelige stemmer og effekter i *loops*. Ren magi. Heller ikke ude på plade. Gå efter den på YouTube.

Udvalgte udgivelser:

Giannis Paximadakis: NA KITO POULIA KARAVIA (2009) (blandt andre med Niki Xylouri og Psarantonis)

Nikos Stratakis: NERO & ALATI (2015)

Giorgos, Nikos & Manolis Stratakis: DIKTAMO & NERANTZI (2016)

Xylouris White: MOTHER (2018) ■